

З КАФЕДРИ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

ГЕЄЦЬ

Валерій Михайлович — академік НАН України, віце-президент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України

ПРО ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СЕКЦІЇ СУСПІЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК НАН УКРАЇНИ У 2009 – 2014 роках Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 11 березня 2015 року

Шановні члени Президії, шановні учасники засідання!
Дозвольте коротко доповісти вам про основні підсумки діяльності Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України у 2009–2014 рр. До складу Секції входять Відділення економіки НАН України (9 установ), Відділення історії, філософії та права НАН України (20 установ) і Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України (9 установ). За звітний період загальна спискова чисельність працівників скоротилася з 5123 чоловік у 2009 р. до 4854 у 2014 р., натомість зросла кількість докторів (з 389 у 2009 р. до 409 у 2014 р.) і кандидатів наук (з 1257 до 1344 відповідно). У 2009–2014 рр. було виконано 1264 теми фундаментальних наукових досліджень і 632 — прикладних.

Що ж принципово нового за цей період відбулося в діяльності Секції? Насамперед, виходячи із завдань, поставлених перед нами президентом НАН України академіком Б.Є. Патонем шість років тому, Секція мала так організувати свою роботу, щоб діяти як єдине ціле, відділення мали працювати якомога тісніше як між собою, так і з різного рівня владними структурами, вищими навчальними закладами і громадськими організаціями. На виконання цих положень з 2009 р. ми започаткували практику підготовки національних доповідей з найактуальніших суспільно-політичних, соціально-економічних та культурних питань розвитку українського суспільства. Усього було зроблено п'ять таких доповідей: «Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави» (2009), «Новий курс: реформи в Україні 2010–2015» (2010), «Національний суверенітет України в умовах глобалізації» (2011), «Сталий людський розвиток: збереження справедливості» (2012), «Інноваційна

Україна — 2020» (2014). Кожну з них спочатку розглядали на засіданні Президії НАН України і після схвалення надсилали в усі державні установи, наукові організації, ВНЗ, а також оприлюднювали у ЗМІ, зокрема публікували у вільному доступі в Інтернеті. За відгуками, які надходили на нашу адресу з різних інстанцій, ці доповіді здобули високу фахову і суспільну оцінку, про що також свідчить велика кількість посилань у найрізноманітніших публікаціях, аналітичних оглядах, виступах тощо. Так, пошукова система Google знаходить 1,6 тис. посилань на Національну доповідь 2009 р. про соціально-економічний стан України, 1,7 тис. посилань — на доповідь 2010 р. про реформи в Україні, 0,5 тис. посилань — на доповідь 2012 р. про сталий людський розвиток. Однак найбільшу кількість посилань (5,3 тис.) має колективна праця 2013 р. «Держава і суспільство в Україні: історія та сучасність». Статистика ж відвідування інтернет-сторінок, на яких розміщені національні доповіді, свідчить, що на них заходили сотні тисяч користувачів.

За звітний період у Секції виконувалися такі цільові комплексні програми наукових досліджень НАН України:

- Проблеми і перспективи соціально-економічного та політико-правового розвитку України (2007–2010);
- Розвиток інтелектуального і духовного потенціалу та модернізація сфери науки, освіти, культури, управління (2007–2010);
- Інтеграція до світової спільноти та стратегічні виклики для України (2008–2012);
- Прогнози і моделі соціальної та соціокультурної трансформації українського суспільства у першій чверті ХХІ ст. (2008–2012);
- Гуманітарні технології як чинник суспільних перетворень в Україні (2011–2015);
- Модернізація українського суспільства і економіки в контексті викликів ХХІ ст. (2011–2015);
- Громадянське суспільство, особа, держава: національний досвід і потенціал взаємодії (2013–2015);
- Модернізація соціокультурної сфери в Європі та Україні (2013–2015).

Причому майже кожна з цих програм виконувалася за участю всіх трьох відділень.

Крім того, інститути Секції активно співпрацювали з академічними установами інших відділень у рамках виконання Державної цільової науково-технічної програми впровадження і застосування грид-технологій та інших цільових комплексних програм наукових досліджень НАН України, таких як «Оцінка стратегій довгострокового розвитку енергетики та економічна політика оптимізації енергетичного балансу України», «Науково-технічні та економічні проблеми забезпечення спільної роботи Об'єднаної енергетичної системи України з об'єднанням енергосистем європейських країн (Об'єднання, Об'єднання-2)», «Науково-технічний супровід розвитку ядерної енергетики та застосування радіаційних технологій в галузях економіки», «Біомаса як паливна сировина», «Проблеми сталого розвитку, раціонального природокористування та збереження навколишнього середовища». Окремо хочу зупинитися на виконанні програми «Інтелектуальна автоматизована інформаційно-аналітична система супроводження бюджетного процесу на базі вітчизняної суперЕОМ». Разом із Відділенням інформатики НАН України вдалося створити дійсно унікальну інформаційно-аналітичну систему, яка оперує з кількома сотнями тисяч показників і здійснює супроводження бюджетного процесу як на державному, так і на місцевих рівнях. Ця розробка є безпрецедентним за масштабністю виконаних робіт прикладом тісної співпраці економістів і кібернетиків.

Упродовж звітного періоду Секція традиційно здійснювала науково-експертну діяльність в інтересах та на замовлення органів державної влади. У 2009–2014 рр. Відділення економіки провело близько 250 таких експертиз. Назву лише найголовніші експертні висновки: щодо законопроекту про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» (стосовно використання податкових інструментів стимулювання інноваційної діяльності); щодо проекту Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2014–2024

роки»; щодо внесення змін до Митного кодексу України (про підвищення конкурентоспроможності літаків вітчизняного виробництва і підтримки літакобудівної промисловості; про особливості митного оподаткування вищих навчальних закладів і наукових установ); щодо внесення змін до Податкового кодексу України; про відповідність проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо мінімізації впливу фінансової кризи на розвиток вітчизняної промисловості» нормам Конституції України; щодо законопроекту про внесення змін до Закону України «Про морські порти України»; зауваження та пропозиції до проекту Закону України «Про засади державної регіональної політики»; щодо законопроекту про внесення змін до Закону України «Про прожитковий мінімум»; щодо проекту Пенсійного кодексу України.

Відділення історії, філософії та права за цей період підготувало понад 180 зауважень і пропозицій до проектів законів України, серед яких: про внесення змін до деяких законів України щодо здійснення конституційного контролю стосовно проектів конституційних законів України; про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України; про Концепцію етнонаціональної політики України; про національні меншини в Україні; про вищу освіту; про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення соціальних і трудових гарантій населення, забезпечення умов оплати праці; про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації рекомендацій Європейської Комісії у сфері державної антикорупційної політики; про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення європейських стандартів публічності у судовій системі; про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи; про внесення змін до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; про державну підтримку наукоємних виробництв в Україні.

Відділення літератури, мови та мистецтвознавства підготувало близько 140 експертних

висновків, найважливіші з яких: про відповідність Закону України «Про засади державної мовної політики» принципам Європейської хартії регіональних або міноритарних мов на запит Конституційного Суду України; про лінгвістичні підстави тлумачення ст. 469 Митного кодексу України на запит Конституційного Суду України; щодо законопроекту про внесення змін до Закону України «Про мови в Українській РСР»; про внесення змін до Закону України «Про засади державної мовної політики» та ін.

Одним із основних результатів наукової діяльності Секції є науково-видавнича діяльність. За звітний період було видруковано 1926 монографій, 102 з них — за кордоном, підготовлено 1101 підручників, довідників і навчальних посібників, що свідчить про тісні зв'язки науковців з вищою школою. Установи Секції видають понад 30 журналів і більш як 50 наукових збірників. Згідно з бібліометричними даними системи Google Scholar, до першої сотні найбільш цитованих періодичних видань України входять 9 журналів Секції. Це «Економіка України» (4-та позиція), «Економіка і прогнозування» (5), «Економіст» (23), «Демографія та соціальна економіка» (26), «Регіональна економіка» (31), «Бібліотечний вісник» (53), «Український соціум» (63), «Економічна теорія» (70), «Схід» (89).

Багато уваги в Секції приділяється індексам цитування наукових робіт окремих установ та окремих учених. До речі, ми зацікавилися питанням, чи є кореляція між цитованістю певної роботи і тим, скільки коштує друкований аркуш цієї наукової праці (між іншим, у окремих співробітників економічні показники наукової праці різняться іноді в рази). Виявилося, що така залежність існує, принаймні у Відділенні економіки, — публікації з високою вартістю переважно мають низькі індекси цитування.

Отже, на мою думку, на майбутнє потрібно розширити й актуалізувати комплексні міждисциплінарні дослідження за участю установ Секції, більше залучати економічні інститути НАН України до спільних робіт у рамках різних програм, передусім тих, що стосуються питань обо-

роноздатності і національної безпеки держави, продовжити діяльність, спрямовану на підготовку національних доповідей з найболючіших суспільних і економічних проблем країни.

Дякую за увагу.

Виступ академіка-секретаря Відділення економіки НАН України академіка НАН України Е.М. Лібанової

Вельмишановні учасники засідання!

До складу Відділення економіки НАН України входять 9 установ. Станом на 2014 р. загальна кількість працівників Відділення становила 990 осіб, з яких спискова чисельність наукових працівників — 724, у тому числі 131 доктор і 347 кандидатів наук. Причому за звітний період простежується тенденція до зростання кількості докторів наук. Щороку Відділення подає до центральних органів державної влади близько 700 пропозицій, зроблених на основі результатів наукових досліджень, однак зазвичай керівництво держави у своїй діяльності враховує менше половини з них.

Коротко зупинюся на основних наукових результатах, отриманих установами Відділення в 2009—2014 рр. Так, було обґрунтовано теоретичні засади і розвинуто методологічні підходи щодо виявлення небезпечних макроекономічних дисбалансів в Україні за сучасних нестабільних умов розвитку світової та вітчизняної економіки, виконано сценарне прогнозування розвитку макроекономічної ситуації з використанням розроблених економіко-математичних моделей.

Проведено оцінку демографічних втрат України внаслідок голоду 1932—1934 рр.: 4,5 млн осіб (3,9 млн осіб — через надсмертність та 0,6 млн втрат ненародженими). У рамках виконання завдань, покладених на НАН України Указом Президента України від 19.08.2013 № 430/2013 у 2013 р., проведено Міжнародну наукову конференцію «Голод в Україні у першій половині ХХ століття: причини та наслідки (1921—1923 рр., 1932—1933 рр., 1946—1947 рр.)». Попереду перед нашими демографами стоїть дуже важливе і складне завдання з визначення наслідків нинішньої ситуації в Україні, пов'язаної з еконо-

мічною кризою, воєнними діями, вимушеним переселенням тощо.

У рамках виконання спільного з установами Відділення інформатики НАН України міждисциплінарного проекту «Інтелектуальна автоматизована інформаційно-аналітична система супроводження бюджетного процесу на базі вітчизняної суперЕОМ» розроблено програмно-аналітичний інструментарій сценарного прогнозування основних макроекономічних показників України та її регіонів. Цей інструментарій апробовано в тестовому режимі та передано для впровадження Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, Державній податковій службі України, обласним та міським державним адміністраціям.

Сформовано теоретико-методологічні засади доктрини «зеленої» економіки як необхідного важеля забезпечення сталого розвитку України. Обґрунтовано концептуальні засади досягнення екологічної безпеки України та її прикордонних регіонів в умовах євроінтеграції.

Запропоновано концепцію регіональної політики в контексті формування конвергентної моделі регіонального розвитку. Опрацьовано проєкт Концепції адміністративно-територіальної реформи в Україні, яка передбачає децентралізацію та розмежування функцій органів влади різних рівнів на основі принципу субсидіарності, упорядкування системи адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Уперше проведено оцінку динамічних змін параметрів зовнішньої трудової міграції населення України. Здійснено прогноз розвитку коротко- і довгострокових трудових міграцій залежно від перспективних тенденцій соціально-економічного розвитку.

Встановлено внутрішню логіку генези наукових підходів і практичного світогляду щодо забезпечення збалансованості освітньої функції держави з іншими, а також визначено принципи повноти їх реалізації. Розроблено модель міжпоколінської узгодженості ціни та цінності поточних способів реалізації освітньої функції держави.

Розроблено інструментарій аналізу та оцінки ризиків державних фінансів у частині при-

хованих прямих зобов'язань (втрат доходів) уряду, пов'язаних з особливостями податкового законодавства і фінансовим станом підприємств. Сформовано концептуальні засади державної політики з оздоровлення фінансів підприємств реального сектора у зв'язку зі змінами вектора інституціонального розвитку та масштабів диспропорцій у фінансовій системі України.

Розкрито особливості трансформації монетарного механізму в економіці України, а саме: хронічну розбалансованість попиту і пропозиції грошей; недосконалість механізму грошової пропозиції; обмеженість впливу інструментів грошово-кредитної політики на стабільність національної грошової одиниці; посилення банкоцентричності фінансового сектора.

Розроблено науково-методичний підхід до оцінки обсягів тіньової економіки на регіональному рівні. Створено базу даних для реалізації комплексу економіко-математичних моделей тіньової економіки.

Обґрунтовано комплекс передумов для можливості ефективного формування публічно-приватних відносин у галузі залучення іноземних інвестицій із забезпеченням балансу інтересів між інвестором, державою і громадянським суспільством.

Велику увагу у Відділенні приділяють проведенню найрізноманітніших наукових заходів, конференцій, круглих столів. Лише за останні півроку на таких форумах було розглянуто такі гострі проблеми сьогодення, як внутрішні переселення в Україні, використання підходів плану Маршалла для нашої держави, перспективи бюджетної децентралізації, регіональна політика в Україні та багато інших.

Отже, надалі вважаю за потрібне продовжити практику регулярної підготовки та подання до вищих органів влади науково-аналітичних доповідей з актуальних проблем реформування вітчизняної економіки, визначення шляхів мінімізації втрат через збройний конфлікт на Донбасі та засад майбутньої стратегії поступального економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Добре зарекомендувала себе прак-

тика регулярного проведення круглих столів із залученням представників державної влади, неурядових та міжнародних організацій. Упродовж II–III кварталів 2015 р. слід підготувати пропозиції щодо методики оцінки економічних втрат і необхідних витрат на відновлення соціальної та виробничої інфраструктури країни.

Дякую за увагу.

Виступ академіка-секретаря Відділення історії, філософії та права НАН України академіка НАН України О.С. Онищенка

Вельмишановні колеги!

У звітному періоді установи Відділення працювали в руслі загальноекономічних і комплексних соціогуманітарних програм. Найголовніше, було проведено наукове міждисциплінарне осмислення складних, суперечливих і водночас доленосних для України суспільно-політичних і соціокультурних трансформацій, визначено місце нашої країни в сучасному світі і на цій основі підготовлено концепції та моделі подальшого розвитку держави, а також подолання викликів, що йшли як зсередини суспільства, так і із зовнішнього світу.

До складу Відділення входить 20 наукових установ, у яких станом на кінець 2014 р. налічувалося 3076 співробітників, з них 1409 наукових працівників, у тому числі 201 доктор і 706 кандидатів наук. У 2009–2014 рр. було виконано 1 674 теми фундаментальних наукових досліджень і 303—прикладних.

Установи Відділення брали активну участь у підготовці за дорученням органів державної влади національних доповідей, про які вже йшлося у попередніх виступах, та низки програмних документів, таких як Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 р., Концепція державної етнонаціональної політики України, Концепція Загальнодержавної програми охорони культурної спадщини на 2012–2022 рр., Концепція Державної програми популяризації історичного знання на 2012–2017 рр., Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 рр., Кон-

цепція реформування системи фінансування та управління науковою і науково-технічною діяльністю. Крім того, для органів державної влади було підготовлено 175 аналітичних матеріалів, експертних висновків, пропозицій і рекомендацій. Чому настільки важлива робота з підготовки концепцій? Тому що в них концентруються наукові узагальнення і висновки, наукове бачення тенденцій і можливих варіантів дій на державному і загальносуспільному рівні. І це, безумовно, є найголовнішим і найкориснішим втіленням наукових розробок Відділення.

Окремо хочу сказати про участь установ Відділення в державному законотворчому процесі. Досліджено шляхи розвитку конституційного процесу в Україні на сучасному етапі, проаналізовано проблеми правового регулювання конституційно-правових інститутів, розроблено пропозиції щодо напрямів удосконалення конституційного законодавства України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького та Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса спільно з іншими установами в 2012–2013 рр. здійснювали науково-консультативне, а Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського — науково-інформаційне забезпечення діяльності Конституційної Асамблеї. За участю провідних фахівців Інституту держави і права ім. В.М. Корецького у 2013 р. розроблено проект змін і доповнень до чинної Конституції України. Важливим результатом роботи провідних фахівців Відділення є проект Закону України «Про Національну академію наук України», що має на меті законодавче врегулювання всього комплексу відносин між державою і Академією, та пропозиції щодо надання НАН України офіційного статусу головної науково-експертної організації України.

Підготовлено експертні висновки на проекти Кримінального процесуального кодексу, Інноваційного кодексу, законів України про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово окупованій території України, про Національну службу боротьби з корупцією, про вищу освіту, про засади державної мовної по-

літики, про національні меншини в Україні та інші нормативні акти.

Щодо стосується видавничої діяльності, то Відділення в 2009–2014 рр. випустило фактично половину всієї друкованої продукції Секції. За цей період було видано 872 монографії (69 — за кордоном), 779 підручників і довідників.

Установи Відділення безпосередньо причетні до «енциклопедичного буму» в Академії. Зокрема, завершено 10-томну «Енциклопедію історії України», триває видання 30-томної «Енциклопедії сучасної України», готується «Велика українська енциклопедія», видано «Політичну енциклопедію», «Великий енциклопедичний юридичний словник» та ін. Фахівці Відділення брали активну участь у підготовці ювілейної серії «Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського» в 10 томах, 16 книгах, приуроченої до 150-річчя від дня народження видатного вченого і першого президента Академії.

Значний резонанс у суспільстві мають результати досліджень Інституту соціології. Їх праці містять інформацію про вектори змін в українському суспільстві, аналіз настроїв і соціального самопочуття населення України, і ці дані користуються великим попитом у науковців, представників ЗМІ, політичних діячів.

Установи Відділення здійснюють теоретико-методологічне обґрунтування нових просторово-часових підходів до аналізу регіональної специфіки Сходу і Півдня України, досліджують історичні витоки диспропорцій і асиметрій у розвитку цих регіонів, процеси формування політичних орієнтацій, ментальності та історичної пам'яті місцевого населення, вивчають вплив глобалізаційних і соціотрансформаційних процесів на стан політичної й соціонормативної культури, на характер міжетнічного спілкування. Розроблено рекомендації щодо вироблення ефективних регуляторів міжетнічних і політико-мовних відносин в Україні. Визначено пріоритетні напрями розвитку національно-інформаційного комплексу та основні тенденції його функціонального і технологічного оновлення в умовах формування в Україні інформаційного суспільства.

Якщо говорити про перспективи подальших досліджень, то установи Відділення ставитимуть у центр уваги вивчення змін у суспільстві, перебудову суспільного устрою і ціннісних орієнтирів окремої особистості. На чільне місце виходить науковий супровід структурних реформ у країні, входження до європейського співтовариства, розроблення механізмів подолання викликів і загроз в умовах політичного протистояння і соціальної напруги, налагодження суспільного діалогу і консолідації Заходу та Сходу країни, забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері. Особлива увага приділятиметься осмисленню проблем Донбасу і Криму, Сходу і Півдня України, підготовці аналітичних матеріалів з історії цих регіонів. Так, уже започатковано тематичну серію з регіональної історії України. Передбачено також підготовку доповідей про шляхи подолання соціально-економічних наслідків війни на Донбасі, посилення інтеграційних процесів для забезпечення цілісності держави.

Ще ніколи соціогуманітаристика не мала справи з такими швидкими, масштабними і, з іншого боку, неоднозначними й непередбачуваними змінами. Тому слід зосередитися на міждисциплінарних підходах до вирішення цих проблем і посиленні лінії «аналіз — прогноз — модель дії». Крім того, потрібно переходити від аналізу того суспільства, що було і є, до передбачення суспільства, яке буде, до пошуку шляхів управління змінами. Варто також розробляти наукові засади для забезпечення суспільних умов формування відчуття особистої стабільності кожного громадянина.

Дедалі частіше на передній план виходить комплексний аналіз інформаційного простору, розроблення рекомендацій щодо аналітичного підходу у відборі інформації, формування особистісного імунітету проти негативних інформаційних впливів та маніпуляцій свідомістю. Планується підготовка матеріалів щодо захисту інформаційного простору.

До майбутнього 100-літнього ювілею НАН України Відділення вже розпочало підготовку серії видань про історію становлення Академії як ядра національної наукової системи, про її

нинішній потужний потенціал, який допоможе забезпечити перехід українського суспільства у нову якість.

Дякую за увагу.

Виступ академіка-секретаря Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України академіка НАН України М.Г. Жулинського

Шановні члени Президії, шановні учасники засідання!
Упродовж звітного періоду Відділення працювало над дослідженнями фундаментальних і прикладних проблем розвитку мови, літератури та мистецтва, традиційно-побутової культури, комп'ютерної лінгвістики. За 2009—2014 рр. було видано 373 індивідуальні і колективні монографії, 193 підручники, навчальні посібники, довідники. За цей період істотно зменшилася кількість працівників Відділення, передусім через перехід Музею народної архітектури та побуту України під юрисдикцію Міністерства культури. Проте порівняно з минулою шестирічкою помітно зросла кількість захищених докторських і кандидатських дисертацій.

У Відділенні здійснюють дослідження з теорії літератури, історії української і зарубіжної літератури, вивчають процеси функціонування художньої літератури на різних етапах розвитку української духовної культури в минулому та в сучасності, готують енциклопедичні і наукові видання творчої спадщини України. Я не буду називати всі видані монографії, оскільки на це знадобиться багато часу, скажу лише про основні досліджувані теми, такі як післячорнобильський літературний постмодернізм, літературна шевченкіана діаспори, польська рецепція творчості Шевченка, дослідження архівів та багато чого іншого.

Найголовніше, завершено видання повного академічного зібрання творів Тараса Шевченка у 12 томах. Насправді такого повного зібрання творів Великого Кобзаря, вивіреного за рукописами, які зберігаються в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка, в Україні ще не було. Важливим здобутком ми вважаємо ви-

пуск «Шевченківської енциклопедії» у 6 томах. Останні два її томи ще не мають повного тиражу, але ми сподіваємося на них уже в другому кварталі цього року. У цій дійсно унікальній у масштабах світової культури праці феномен генія українського народу описано і проаналізовано з погляду сучасної науки.

Розпочато також випуск 12-томної «Історії української літератури». Ця праця охоплює всю українську літературу, яка розвивалася як на території сучасної України, так і за кордоном, у діаспорі, а це колосальний літературний масив. Уперше ці дві гілки розглядаються як єдиний літературний процес, надзвичайно складний, але дуже цікавий. Вийшли друком коментовані твори українських класиків Лесі Українки, Бориса Грінченка, Панаса Мирного, Володимира Винниченка, Олександра Довженка, Павла Тичини та ін.

Особливу увагу хотів би привернути до організації заходів із вшанування пам'яті Тараса Шевченка з нагоди його 200-річчя. Найбільш тісно ми співпрацювали з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Саме фахівці КНУ були ініціаторами проведення міжнародного симпозіуму, який відвідали багато гостей із різних країн світу. Крім того, Університет разом з Інститутом літератури ім. Т.Г. Шевченка завершили підготовку унікальних матеріалів із зарубіжного шевченкознавства. Цю працю планується видати в 12 томах.

На виконання Указу Президента України про розвиток словникової бази у Відділенні видано вже 6 томів фундаментального «Етимологічного словника української мови». Цей проект не має аналогів не лише в Україні, а й у слов'янському мовознавстві.

Видано лінгвістичні праці «Українці: звідки ми і наша мова», «Українська мова: сьогодення й історична перспектива», «Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту», «Мовна свідомість: структура, типологія, виховання» та ін. Побачили світ «Російсько-український словник» у 4 томах, «Грамматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Сло-

вотвір. Морфологія», «Добрилове Євангеліє 1164 року», «Загальнослов'янський лінгвістичний атлас». Триває випуск 20-томного «Словника української мови». Завершено роботу над черговими версіями інтегрованої лексикографічної системи «Словники України», впроваджено в експлуатацію віртуальну термінографічну лабораторію, на базі якої на лазерних дисках видано електронний тлумачний українсько-російсько-англійський термінологічний словник-довідник «Зварювання».

Народознавці і мистецтвознавці Відділення активно досліджують питання етногенезу та етнічної історії, сучасних національних етнокультурних і етнодемографічних процесів та проблеми розвитку мистецтва. Хочу звернути вашу увагу на такі праці, як «Історія української культури» у 5 томах, 9 книгах, 5-томна «Історія українського мистецтва», 5-томна «Історія декоративного мистецтва України», 6-томна «Історія української музики», 3-томна «Історія українського театру», 6-томна «Українська музична енциклопедія». Багато зроблено в галузі досліджень етнографічно-фольклористичних проблем. Зокрема, Інститут народознавства підготував дуже цікаві роботи з вивчення українсько-польського пограниччя, подільської народної вишивки, українських пісень-хронік, історії культури і вбрання прадавньої України. Видано підручник «Історія Візантії. Вступ до візантиністики».

Попри фінансову скруту, в 2009–2014 рр. було організовано ряд комплексних етнографічно-фольклористичних експедицій до різних регіонів України, Росії, Білорусі, зібрано унікальні пам'ятки народної культури і мистецтва. Активно співпрацюючи з нашими сусідами – білорусами, поляками, словаками, чехами, росіянами, казахами, українські вчені, незважаючи на повну відсутність коштів на відрядження, все ж узяти участь у багатьох міжнародних наукових конференціях і симпозіумах.

Дякую за увагу.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК